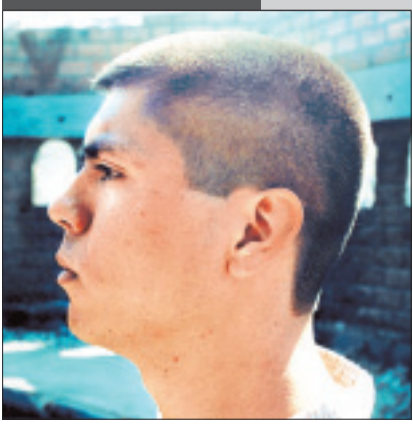

Santiago se noče pridružiti svojim nekdanjim tovarišem iz vojaške enote, ki nameravajo oropati banko (in to tudi storijo), zato pa se lahko preživlja samo kot taksist, ki si ne more kupiti niti hladilnika.

Santiagovi dnevi

Zdenko Vrdlovec

Perujski *Santiagovi dnevi* po scenariju in v režiji **Josuéja Mendeza** so »majhen« film (pri čemer ta pridevnik ni kvalitativen), ki pa odpira pomemben problem: vrnitev vojaka domov. To je tudi v svetovni zgodovini filma dokaj pogost in skoraj univerzalno razširjen motiv, ki ga pozna tudi slovenski film. *Veselica* (1960) **Jožeta Babiča** dolguje svoj sloves enega prvih slovenskih družbenokritičnih filmov prav temu, da je njen junak nekdanji partizan, ki je ves zagrenjen, čemeren in nergav, ker se mu povojna realnost zdi kot degradacija vseh idealov partizanščine (o teh idealih se sicer v filmu ne govori – v času njegovega nastanka so bili verjetno še dovolj znani – zato pa so scenaristično spretno preneseni na žensko, partizansko bolničarko, s katero je junak kot ranjeni partizan verjetno preživel »najlepša leta svojega življenja«).

Motiv vojakove vrnitve je torej filmsko univerzalen, obenem pa je vselej partikularen in singularen, ker je povezan (in določen) z lokalnimi in zgodovinskimi posebnostmi, kot lahko vidimo tudi v *Santiagovih dnevih*. Protagonist tega filma, mladi Santiago, je nekdanji vojak, ki se poskuša vključiti civilno življenje in ima pri tem same težave. Objektivne in subjektivne: objektivne, ker se država za svoje nekdanje vojake, ki so ji služili v njenih akcijah proti »teroristom«, po uporabi ne zmeni več: če zapustijo njeno vojsko, so prepuščeni samim sebi. »Zakaj pa nisi ostal v vojski?« neko dekle vpraša Santiaga. »Ker bi potem postal enako pokvarjen, kot so vsi vojaki, ki ostanejo v vojski.« Ta Santiagova etična drža je seveda tudi eden glavnih virov njegovih subjektivnih težav: zaradi nje se noče pridružiti svojim nekdanjim tovarišem iz vojaške enote, ki nameravajo oropati banko (in to tudi storijo), zato pa se lahko preživlja samo kot taksist, ki si ne more kupiti niti hladilnika; in zaradi nje tudi zavrača vsa »lahkotna« dekleta in ženske, ki se mu ponujajo, kar očitno žali njegove moralne standarde. Toda ene ženske, tiste, s katero živi, se vseeno znebi drugače – s klofuto, ki pa je obenem (če ne predvsem) simptom njegovega psihološkega portreta, kot se je izoblikoval v vojski: kot nekdanji vojak je očitno navajen nasilnega reagiranja. Najboljši trenutki Mendezovega filma so nedvomno tisti, v katerih se manifestira Santiagova razdvojenost: na eni strani kot posledica vojaškega drila, opranih možganov in travmatičnih doživetij in na drugi neprilagojenosti civilnemu življenju – kadar se mu v poskusih prilagajanja kaj zatakne (in to se mu kar naprej), se zateče k spominom na vojaško urjenje, ko pa se hoče z »normalnim« življenjem znebiti mučnih spominov na vojaške akcije, nastopijo travmatične situacije spodletelih poskusov njegove civilne adaptacije ali »nesprejemljive« situacije v njegovem družinskem okolju. Posledica je seveda ta, da se znajde v začaranem krogu ali brezizhodnem položaju: kot da vojaku ne preostane drugega, kot da do smrti ostane vojak.

Toda tiste ženske, s katero Santiago živi, se vseeno znebi drugače – s klofuto, ki pa je obenem simptom njegovega psihološkega portreta, kot se je izoblikoval v vojski.